

Eriyttäminen

(Annele Laaksonen & Ulla Lehtonen, 2008)

Motto: Koko elämä on kokeilua. Mitä enemmän kokeilet, sitä parempi. (R. W. Emerson)

Eriyttämällä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla yleisopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvaa oppiaineen sisältöä, muotoa, opetusmenetelmää tai havainnollistamistapaa varioidaan tai muokataan.

Oppilaiden erilainen oppimiskyky, -nopeus ja /tai -vaikeudet otetaan huomioon opetuksen yleistä järjestämistä koskevassa suunnittelussa. Oppilaan yksilöllisten oppimis-edellytysten turvaaminen saattaa edellyttää oppiaineen eriyttämistä.

Eriyttämisen tarkoituksena on huomioida yleisopetuksessa oppilaitten erilaisia oppimisedellytyksiä. Opettaja voi vaihdella oppimiseen ja opettamiseen käytettävää aikaa tai opetettavan aineksen laajuutta ja syvyyttä. Opetusmenetelmät ja/tai materiaalit voivat olla myös eriytettyjä. Oppimisympäristöä voi muokata joustavasti mm. oppilaiden ryhmittelyllä ja istumisjärjestyksillä.

Kaikessa opetuksessa pitäisi pyrkiä tarjoamaan oppilaalle mahdollisuuksia ymmärtää asia myös muun kuin kielen perusteella (eleet, TVT -materiaali, kuvasanakirjat jne.)

Erilaisia eriyttämisen keinoja luokkatilanteessa ovat:

1. Tunnin jäsentely ja sen pääkohdat taululla auttavat seuraamista ja asioiden hahmottamista. Kerro pääkohdat myös suullisesti. Ota opetusta suunnitellessasi huomioon myös erilaiset oppimistyyli (auditiivinen, visuaalinen ja kinesteettinen) ja käytä opettamisen tukena kaikkia aistikanavia. Anna oppilaille aikaa myös ajatella, jolloin asiat syventyvät ja sisäistyvät oppilaitten mielessä.
2. Opettajan tulee ohjata kyseisen oppiaineen oppikirjan lukemiseen. Oppikirjojen tekstit ovat usein vaikeita, paljon uusia käsitteitä, pitkiä virkkeitä ja vaikeita lauserakenteita. Tekstin vaikeiden käsitteiden avaamista voi helpottaa laatimalla sanaselityslistoja vaikeista, keskeisistä ja uusista käsitteistä. Kirjoita uudet sanat ja keskeiset käsitteet taululle näkyviin. Opettaja voisi kertoa oppilaille seuraavan tunnin aiheen ja antaa siihen liittyvän materiaalin. Näin oppilaat voivat perehtyä tulevan aiheen keskeiseen käsitteistöön esim. sanakirjan avulla. Tällöin oppilaat pystyvät paremmin tunnilla keskittymään opetettavaan asiaan ja esittämään aiheeseen liittyviä kysymyksiä.

3. Laadi reaaliaineissa kappaleiden ja/tai lukujen loppuun lyhyt selkokielineen tiivistelmä. Tiivistelmän oppiminen riittää useimmille. Joillekin vieraskielisillä oppilaille riittää, että hän hallitsee oppiaineiden keskeiset pääasiat, ei kaikkea (vrt. oppimissuunnitelma). Mikäli oppilas ei ymmärrä käsitteiden sisältöjä, opettajan tulee elaboroida tekstiä syvyyssuunnassa, jolloin käsite avautuu laajemmin ja sen merkitys eri konteksteissa täsmentyy.
4. Käytä opettamisessa eri aistikanavia hyödyksi ja havainnollista monin tavoin. Piirrä, näytä kuvia ja esineitä, käytä mielle- ja käsitekarttoja sekä toimintaa ja draamaa. Lue teksti ääneen oppilaille, sillä se tukee oppimista. Pyydä oppilasta kertomaan tekstin sisältö omin sanoin, jolloin se kertoo, onko oppilas ymmärtänyt asian.
5. Anna oppilaitten opettaa myös toisiaan, sillä muita opettamalla kaikki oppivat. Pyydä oppilaita laatimaan kysymyksiä toisilleen kirjan kappaleista, jotta näet, että oppilas on sisäistänyt asian. Rohkaise oppilasta myös suulliseen ilmaisuun ja rohkaise häntä tekemään kysymyksiä epäselvistä asioista. Joskus opettajan on hyvä avata ja selkiyttää oppilaalle vaikeita käsitteitä. Kun tekstin saa kiinnittymään oppilaan kokemus- tai tunnemaailmaan, se avautuu hänelle paremmin ja samalla se tukee hänen muistiaan. Varo oppilaan nolaamista väärin vastausten kohdalla. Luo luokkaan positiivinen ilmapiiri, jotta oppilaat uskaltavat myös vastata väärin ja he rohkenevat tekemään yksinkertaisiakin kysymyksiä heille itselleen epäselvistä asioista. Varaa opetuksessasi oma aika pelkälle kuuntelulle ja oma aika muistiinpanojen tekemiselle. Oppilaan on vaikea keskittyä kahteen asiaan yhtä aikaa.
6. Käytä yksinkertaisia selkeitä verbejä ja selvitä oppilaille vieraat käsitteet esim.: "määritä, merkitse, esitä, jäsenä, listaa, tulkitse, laadi, upota, pohdi, luettele, päättelee jne." Käytä tilalla "kirjoita, keksi, mieti, selitä, kerro, tee". Eryityisesti alaluokkien oppilaille voi käsitteitä aukaista ilmein, elein ja näyttölemällä.
7. Laadi pitkille sanallisille tehtäville (matematiikka) selkokielineet erilliset ohjeet tai selitä tehtävät suullisesti. Sanat ja käsitteet hahmottuvat vieraskielisille varmemmin kahden kanavan kautta. Suullinen tehtävien selkeyttäminen vähentää myös koestressiä, joka voi heikentää normaalia suoritusta. Lyhennä pitkät reaalikysymykset kahdeksi virkkeeksi ja alleviivaa avainsanat. Tee yksinkertaisia ja selkeitä kysymyksiä. Lukuaineissa oppilaat voi jakaa pienryhmiin, jotta ääneen lukemisen kynnyks madaltuu.

Opettajan on hyvä tuntea mahdollisimman monia erilaista opetusmetodia, suuntausta ja konkreettista menetelmää. Näin hän voi laajentaa omaa menetelmällistä kulttuuriaan, luovuuttaan ja kekseliäisyyttään. Parhaat ainekset eri opetusmetodeista tulisi integroida, jotta oppitunnit saadaan sekä sisällöllisesti että menetelmällisesti oppilaiden tarpeita vastaaviksi.

8. Artikuloi selkeästi ja huolellisesti sekä puhu tarpeeksi hitaasti tauottaen. Varo puhumasta liian pitkiä jaksoja yhtäjaksoisesti. Painota puheessasi pääasioita ja toista tärkeät asiat. Palauta sanat perusmuotoon. Käytä yleiskieltä, kun opetat (vältä murteellista kieltä). Käytä yksinkertaista, konkreettista kieltä. Suosi lyhyitä lauseita, etsi synonyymeja, tee selviä kysymyksiä ja selitä sanat! Anna aikaa ja ole kärsivällinen. Näytä, näyttele, elehdi, piirrä! Ole ystävällinen! Anna oppilaalle aikaa esittää asiansa ja kuuntele häntä. Anna etenkin maahanmuuttajaoppilaalle aikaa valmistautua vastaamaan esittämäsi kysymykseen kohdistamalla kysymys määrätulle oppilaalle nimeltä mainiten ennen kysymyksen esittämistä.
9. Suurissakin luokissa oppilaat voivat työskennellä yhdessä jaetuissa heterogeenisissä pienryhmissä. Ryhmille annetaan erilliset osatehtävät pienissä erissä ja koko luokka toimii saman ongelman parissa jonkin aikaa. Tehtäväkokonaisuudet ryhmissä eivät saa olla liian suuria ja vaativia, jotta heikot oppilaat pysyvät mukana eivätkä nopeimmat kyllästy. Nopeimmille voi antaa ajattelua kehittäviä lisätehtäviä. Tällä tavalla opettaja saa luokan pysymään samassa tahdissa itsenäisessä työtavassa.
10. Tuntien suunnittelussa opettajan tulee kiinnittää huomiota siihen, että tehtävät etenevät spiraalimaisesti ja tunti on rytmitetty oppilaiden eri aisteja ja oppimistyylejä hyödyntäen. Oppilaille annetaan mahdollisuus opiskella joustavien, yksilöllisten etenemisvaatimusten mukaan.

Eriyttäminen kokeissa

- opettaja lukee tehtävien instruktioit ääneen ja tarvittaessa tulkitsee ne
- anna riittävästi aikaa
- oppi- tai sanakirja mukana kokeessa
- hyväksy vastaukset oppilaan omalla äidinkielellä
- kokeen voi tehdä myös suullisesti
- kysymykset katsotaan etukäteen tai koetilanteen alussa
- kokeen voi tehdä myös avustajan kanssa
- laadi tehtävät "selkokielisiksi"

- oppilas tekee kokeen ensin normaalisti, uusinta avustettuna
 - omat muistilaput mukaan kokeeseen
 - tietokoneen käyttö sallittu (ei internet)
- salli kokeitten suorittaminen tarvittaessa erityisopetuksessa ja/tai muussa pientilassa

Opettajan huoneentaulu

1. Puhu selkeästi, mutta ei liioitellun hitaasti.
2. Jäsentele puhettasi painottaen ja tauottaen.
3. Käytä ilmeitä ja eleitä sekä hyödynnä tilaa ja paikkaa.
4. Havainnollista käsitteitä esimerkeillä.
5. Anna oppilaan puhua rauhassa virheitä korjaamatta.
6. Käytä toiminnan avulla oppimista.
7. Huolehdi siitä, että oppilaiden välille syntyy vuorovaikutusta.
8. Varmista eri tavoin, että oppilas on ymmärtänyt ohjeet ja opittavan asian.
9. Laita oppilaat käyttämään opittavaa käsitettä / asiaa monessa eri kontekstissa.
10. Anna oppijoille aikaa ja positiivista palautetta.

Tehtävillä eriyttäminen on tavallisimmin käytetty tapa. Samasta tehtävästä voi olla monia eritasoisia versioita. Tehtävien vaikeustaso voi vaihdella rutiinitehtävistä ongelmanratkaisutehtäviin, tässä tosin toiselle oppilaalle ongelmatehtävä onkin toiselle rutiinitehtävä. Oppilaiden nopeus suoriutua tehtävistä vaihtelee ja sen mukaan voi eriyttää. Oppilaat voivat itse myös keksiä tehtäviä.

Reitittämisessä oppilaat käyvät läpi eritasoisen tehtäväreitin /sarjan. Opettaja voi jakaa eritasoiset tehtävät oman harkintansa tai alkutestin perusteella tai oppilaiden annetaan valita itse (esim. eriväriset reitit)

Pysäkkityöskentely on tapa, jossa luokkaan järjestetään eritasoisia tehtävapistettä ja oppilaat kiertävät näitä.

Tehtäväänalyysissa opetustavoite jaetaan tavallistakin pienempiin osiin heikommin suoriutuvan oppilaan tapauksessa. Esimerkiksi voi olla kyseessä ajallisesti peräkkäisiä osatehtäviä tai asteittain vaikeutuva tehtäväsarja.

Oppilaalla voi olla yksilölliset oppimistavoitteet. Nämä tehdään yhteistyössä oppilaan ja hänen vanhempiensa kanssa.

Oppilaan harrastuksia tai kiinnostumisen kohteita voi hyödyntää eriyttämisessä.

Projektityöskentelyssä on mahdollisuuksia eriyttämiseen.

Yhteistoiminnallinen oppiminen on yksi eriyttämiseen sopiva työmuoto. Tätä voidaan toteuttaa usealla tavalla (esim. pienryhmiä tai parityötä, jolloin 2-4 henkilön ryhmillä voi olla joko samat tai eri tehtävät. Yksi malli on nk. palapeli, jossa ryhmät vaihtuvat kotiryhmistä asiantuntijaryhmiin.

Asiantuntijaryhmissä opetellaan uusi asia, ja sen jälkeen palataan kotiryhmiin, joille asiantuntijan osana on opettaa oppimansa asia.

Tunnin päättäminen. Kirjoita läksyt taululle näkyviin. Varmista, että oppilas on merkinnyt läksyt. Vieraskielinen ei aina hahmota pelkästään suullista selostetta. Salli läksyjen tekeminen myös koulussa, ohjaa oppilas läksykerhoon. Tunnin lopussa lyhyt yhteenveto ja asioiden kertaus tukevat muistamista. On tärkeitä, että tunti päättyy rauhallisesti ja siten, että kaikille jää "hyvä maku suuhun".

Kun oppilas ei opi yhdellä tavalla, opettaja voi kokeilla erilaisia tapoja opettaa ja ohjata oppilasta!

Yhteenvetoa:

- opeta opiskelutekniikkaa ja ohjaa opinnoissa
- keskustele oppilaan kanssa, miettikää yhdessä oppilaan ominta tapaa oppia
- huomio, että oppilaalla voi olla huonoja opiskelukokemuksia taustallaan
- tiedosta, että toisille oppilaille ääneen lukemaan luokassa yksin tuottaa ahdistusta, salli tällöin pari - tai yhteisluku.
- tekstin iso fonttikoko, lyhyet rivit, kapeat palstat auttavat lukemista
- huomio, että musta teksti valkoisella paperilla voi olla liian kontrastiivinen varsinkin lukioppilaille ja oppilaille, joilla on ristikkäisdominanssi; kokeile samaa tekstiä esim. vaaleankeltaisella tai vaaleanvihreällä paperilla
- kun kirjoitat taululle, älä puhu samaan aikaan, kun kirjoitat, jotta oppilas näkee suusi liikkeit. Varo puhumasta samaan aikaan, kun oppilaat kirjoittavat.
- käytä suoraan taululta tai piirtoheittimeltä kopiointia harkitusti
- vältä liian pitkiä suullisia ohjeita. Anna ohjeet monisteena tai taululle kirjoitettuna.
- kun kirjoittaminen / lukeminen on työlästä, anna materiaali ja pääkohdat etukäteen tutustumista varten
- yhteenveto käsitellystä asiasta auttaa muistamista, selitä sama asia monin eri tavoin
- sisällön ymmärtäminen tärkeämpää kuin asioiden ulkoa opettelu
- kaikille oppilaille kertotaulu ei automatisoidu,

- suosi pikemminkin oppilaan ymmärtävää lukemistaitoa kuin luku- tai laskunopeuden mittaamista
- rasti ruutuun - tehtävät johtavat helposti arvaamiseen
- salli myös tehtävien (myös kokeissa) suullinen suorittaminen ja täydentäminen, varsinkin silloin kun kirjallinen tuottaminen on työlästä tai heikkoa
- toisille oppilaille liikkuminen ja tekeminen oppitunneilla on välttämätöntä oppimisessa
- vältä kilpailutilanteita oppilaiden arvioinnissa
- numeroiden korostamisen sijaan voit kertoa realistisesti, mitä tarvitaan hyvään suoritukseen ja voit korostaa oppilaan kehittymistä ja yrittämistä
- mieti, miten voit opetuksessasi hyödyntää värejä, muotoja, liikkumista, musiikkia, rytmiä, kuvia, ja hauskoja muistisääntöjä uuden asian opetuksessa
- käytä monipuolisesti erilaisia apuvälineitä, verkkoympäristöä ja muita oppimisympäristöjä
- jokaisen oppilaan perusoikeuksiin kuuluu saada opiskella omaa tasoaan vastaavasti ja opiskella oman oppimistyylinsä mukaisesti.
- muista kannustaa myös niitä oppilaita, joiden lähtötaso ei ole yhtä korkea kuin muiden oppilaiden ja jotka kehittyvät kykyjensä mukaan ja yrittävät parhaansa.

"On tuhat tapaa lähestyä opittavaa asiaa ja tuhat tapaa oppia se."